

Η Ελλάδα από τη γη έκανε restart... Συνειδητοί επιχειρηματίες; Οχι, συνειδητοί μικροαστοί

Media: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Page: 41 Published at: 29-05-2022
Author: Surface: 1231.91 cm² Circulation: 14860
Subjects:

Λοιμάζωμα στη Μυτιλήνη (ηγήτ: Φ.Α. ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ). «Στον Μεσοπόλεμο, ο αγροτικός κόσμος συνειδητοποιεί τη θέση του και αρχίζει να διεκδικεί πράγματα για τον εαυτό του».

Η Ελλάδα από τη γη έκανε restart...

Ο καθηγητής Δημήτρης Γ. Παναγιωτόπουλος έδωσε «φωνή» στην εν πολλοίς αγνοημένη ιστορία του αγροτικού τομέα

Της ΓΙΟΥΛΙΑΣ ΕΠΤΑΚΟΙΛΗΣ

Με δεδομένο ότι μέχρι και το 1960 ο αγροτικός κόσμος απειλείται την πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας, είναι σχεδόν αυτονόητο ότι η γνώση της ιστορικής εξέλιξης αυτής της πληθυσμιακής ομάδας συνιστά προϋπόθεση για όποιον επιθυμεί να παρακολουθήσει την πορεία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας, σε όλα τα επίπεδα, από το οικονομικό και το πολιτικό μέχρι το ιδεολογικό. Οστόσο η ιστορία του «κόσμου του μόχθου» και του αγροτικού τομέα παραμένει εν πολλοίς αγνοημένη και υποφορημένη. Η απουσία ενδιαφέροντος για τον αγροτικό κόσμο δεν είναι βέβαια ελληνικό φαινόμενο. Διεθνώς, ακόμη και τις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τον αγρότη συνόδευε το στίγμα της υποδομημένης και του συντηρητισμού και για να ξεβεί από αυτή την επικρατούσα θέση του ως αντικειμένου (έναντος όμως με πατάτες), πρέπει να φτάσουμε στο '60 και το '70 και στην ανανέωση των αγροτικών σπουδών που φέρνουν τους αγρότες στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και της μελέτης.

Να συμβάλει με τον τρόπο του στην αποκατάσταση αυτής της

«Δεν είναι εντυπωσιακό ότι στην επέτειο των 200 χρόνων από το 1821, σχεδόν κανείς δεν αναφέρθηκε στους αγρότες»

Με το βιβλίο του ο καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρης Γ. Παναγιωτόπουλος κολύπτει ένα σημαντικό κενό.

αδικίας επικρατεί ο Δημήτρης Γ. Παναγιωτόπουλος, ιστορικός, καθηγητής της Ιστορίας του Αγροτικού Κόσμου και της Γεωπονικής Επιστήμης στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, δίνοντας «φωνή» στη μεγάλη αυτή κοινωνική τάξη. Το πρόσφατο βιβλίο του «Ο αγρότης στην ελληνική ιστορία»

συμβολή τους στη συγκρότηση, τη διαμόρφωση, την εξέλιξη του ελληνικού κράτους», λέει στην «Κ» ο συγγραφέας. «Κρίσιμος, δεν υπήρχε μια κανονόγραμμα ερευνητική ιστορία της αγροτικής οικονομίας, μια νέα νοηματοδότηση. Εν τω μεταξύ, η έρευνα έχει φέρει στο φως πολλά νέα στοιχεία, από τη θεωρία σημαντικά να γράψω αυτό το βιβλίο», συμπληρώνει.

Η 200ή επέτειος του Έθνους, αλλά και μια συντομότερη έκδοση στην Ελλάδα. Προκλήσεις και προοπτικές» που κυκλοφόρησε από την Τράπεζα Πειραιώς, έδωσε την αφορμή για το συγκεκριμένο βιβλίο, και το 1821 αποτέλεσε το σημείο εκκίνησης της ιστορίας των αγροτών. «Δεν είναι εντυπωσιακό ότι σε αυτήν την επέτειο, σχεδόν κανείς δεν αναφέρθηκε στους αγρότες;» σημειώνει ο κ. Παναγιωτόπουλος. «Κι όμως μετέχουν σε όλα, λαμβάνουν ενεργό μέρος στην εθνεγερσία και ακαριαίως την εθνική ιδέα. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς ποιες είναι οι συνθήκες τους, όμως σίγουρα διεκδικούσαν δύο πράγματα: Ελευθερία και γη. Η διανομή των εθνικών γαιών βέβαια δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Ο Καποδίστριας ως πραγματιστής καταλάβαινε

ότι κάτι πρέπει να κάνει με όλων αυτών τον κόσμο, έπρεπε να τους αποδώσει τη γη, όμως δεν είχε μεγάλα περιθώρια κινήσεων. Η γη αποτελούσε το μόνο περιουσιακό στοιχείο του κράτους και ήταν δεσμευμένη από τα εθνικά δάνεια. Ουσιαστικά περνούσαν σχεδόν 50 χρόνια και φτάσαμε στην αγροτική μεταρρύθμιση Σοφιστόπουλου - Κοιμυνοδότρου για να γίνει η πρώτη διανομή, ενώ τα δεδομένα άλλαξαν και οι πολιτικές περιπλέκονταν στα μεγάλα γεγονότα του 19ου και του 20ού αιώνα: Την προσαρτήση της Θεσσαλίας (1881), τον διπλάσιασμό της χώρας στους Βαλκανικούς Πολέμους, τη Μικρασιατική Καταστροφή και τα προσφυγικά κύματα.

Οι «κορυφώσεις»

Το βιβλίο ακολουθεί τους μεγάλους σταθμούς στην ιστορία των αγροτών, τις «κορυφώσεις» όπως τις ονομάζει ο κ. Παναγιωτόπουλος. «Ήδη αναφέραμε τη συμμετοχή των αγροτών στην Επανάσταση του 19ου αιώνα και το ζήτημα της διανομής των εθνικών γαιών που απασχολεί το ελληνικό κράτος όλο τον 19ο αιώνα. Κορυφώσεις θεωρούνται επίσης η προσαρτήση της Θεσσαλίας και η σταφιδική κρίση, τα μεγάλα με-

ταναστευτικά ρεύματα, αυτά που γνωρίζουμε ως αγροτικές εξόδους σε περιόδους που οι αγρότες βιώνουν μεγάλα κρίση στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα. Κορυφή είναι και η αγροτική μεταρρύθμιση που ξεκινάει ο Βενιζέλος. Αναφέρω τον Βενιζέλο γιατί δρομολογεί μεγάλες αλλαγές. Μπορεί στο μολότο το αρχικά να είχε την εξουσιοδότηση και τον εκσυγχρονισμό του κράτους με αχίμη την εκβιομηχάνιση, τα πράγματα όμως εξελίχθηκαν διαφορετικά και γι' αυτό προχώρησε στη δημιουργία ισχυρών θεσμών για τη γεωργία. Εφάρταξε τη γεωπονική σχολή για να έχει στελέχη, δημιούργησε ερευνητικά κέντρα, υποστήριξε Γεωργίας, και φυσικά το συσταριστικό δικτύου προκειμένου να λύσει το πρόβλημα με το σύστημα αλυσιδωτού δανεισμού. Πρέπει να πούμε βέβαια πως όλες οι επόμενες κυβερνήσεις ασχολήθηκαν με την ελληνική γεωργία και καμία δεν πήρε πίσω όσα είχαν ξεκινήσει. Υπήρχε μια συνέχεια και μια συνέπεια. Άλλωστε μην ξεχνάμε ότι κάθε φορά που έκανε restart η Ελλάδα –μετά την πτώχευση του 1893 ή το '22– στη γη στηρίζονταν. Ακόμη και στην τελευταία κρίση ο αγροτικός τομέας άντεξε περισσότερο».

Συνειδητοί επιχειρηματίες; Οχι, συνειδητοί μικροαστοί...

Παρακολουθώντας την πορεία του αγροτικού κόσμου στην Ελλάδα, μάλλον μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Μεσοπόλεμος είναι ένα σημαντικό ορόσημο. Τότε ο Έλληνας χωρικός γίνεται αγρότης; «Σε μεγάλο βαθμό, ναι», απαντάει ο κ. Παναγιωτόπουλος. «Τότε ο Έλληνας αγρότης βρίσκει πολιτική έκφραση, τότε ιδρύεται το αγροτικό κόμμα. Ο αγροτικός κόσμος συνειδητοποιεί τη θέση του και αρχίζει να διεκδικεί πράγματα για τον εαυτό του. Σε αυτή τη σταδιακή αλλαγή παίζουν σημαντικό ρόλο μεγάλα γεγονότα όπως ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, γιατί οι αγρότες βγαίνουν από το καβούκι τους, από το χωριό, από τον μικρό ορίζοντα και βλέπουν παραπέρα. Αυτό τους κάνει να πιστεύουν ότι ενδεχομένως μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο».

Τα κανάλια ήταν για δεκαετίες προϊόν απολύτως προσαρμοσμένο στο σύστημα της ελληνικής μικρής οικογενειακής εκμετάλλευσης (πηγή: Ιστορικό Αρχείο ΠΙΟΠ/Ειδική Βιβλιοθήκη, Αρχείο ΑΤΕ, «Η ΕΟΚ και ο Ελληνικός Χωρικός»).

Αλλαγή λογικής

Τις δεκαετίες του '60, του '70 και μετά, η Ελλάδα, υπογραμμίζει ο κ. Παναγιωτόπουλος, «περνάει από τη λογική "να φτιάξουμε προϊόντα για να τσιμπούμε τον κόσμο" σε αυτήν της δημοκρατίας ανταγωνιστικών προϊόντων».

Ερχεται η δεκαετία του '80 και ο αγρότης πρέπει να κατακτήσει το επόμενο στάδιο και να γίνει επιχειρηματίας. «Σε εκείνη τη φάση δυστυχώς δεν συντονισθηκαν ουσιαστικά όλα τα πράγματα. Κάπου άρχισε να χάνεται το στίγμα των συνεταιρισμών, μπήκαμε σε μια σει-

ρά επιδοτούμενων προϊόντων από την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), δεν έγιναν οι απαραίτητες αναδιορθώσεις. Επίσης, είχαμε μεγάλη αγροτική έξοδο, άνθρωποι άφηναν τα χωριά τους και πήγαιναν στις πόλεις. Αντί να γίνουν συνειδητοί επιχειρηματίες έγιναν συνειδητοί μικροαστοί».

Τεράστιες δυνατότητες

Φτάνοντας στο σήμερα ο Δημήτρης Παναγιωτόπουλος τονίζει ότι «έχουμε αρκετούς αγρότες και υπάρχει δυναμική μαζί με μια τάση επιστροφής νέων στη γη, όπως επιστηματώνται οι απαιτήσεις αναδιορθώσεων. Υπάρχει βέβαια η συμβολοαϊκή γεωργία που παίζει πολύ μεγάλο ρόλο, και θα συνεχίζει να παίζει. Αναφέρομαι στη σύνδεση της μικροκαλλιέργειας οικογενειακού τύπου με τα μεγάλα αγροτοοικονομολογικά δίκτυα. Επιμένω όμως, ότι παρά τις παγκόσμιες προκλήσεις, με πιο πρόσφατες τον πόλεμο στην Ουκρανία και την επισημοποιημένη κρίση, ο ελληνικός αγροτικός τομέας έχει απεριόριστες δυνατότητες. Η Ελλάδα μπορεί να παράγει πολλά υψηλής ποιότητας προϊόντα».